

Fra en bibeloversætters værksted

Vi har de forrige to gange set på, hvordan det glædelige budskab om Guds rige blev mødt med voldsom modstand, specielt af de religiøse ledere. Jesus var meget realistisk, så han ville ikke skjule de vanskeligheder, som disciplene kunne komme ud for. Men samtidig gav han et klart håb om, at modstanderne aldrig skal få held til at udrydde menigheden. Mange enkeltpersoner har måttet lade livet for deres tro, men Kirken som helhed kan ikke udslættes. I nyere tid har forsøgene på at gøre netop dette i både Sovjetunionen, Kina og muslimske lande vist med al ønskelig tydelighed, at det ikke kan lade sig gøre. Ofte er en forfølgelse af de kristne som at slå eller puste til ilden. Der bliver blot endnu mere brand i den.

Mattæus 16,18 handler om dette, og det er også et vers, som er en udfordring til bibeloversætterne. Lad os kigge på det i de sædvanlige oversættelser:

AO 1907 – Saa siger jeg ogsaa dig, at du er Petrus, og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Dødsrigets Porte skulle ikke faa Overhaand over den.

AO 1948 – Så siger også jeg til dig, at du er Petrus, og på den klippe vil jeg bygge min kirke, og Dødsrigets porte skal ikke få magt over den.

AO 1992 - Og jeg siger dig, at du er Peter, og på den klippe vil jeg bygge min kirke, og dødsrigets porte skal ikke få magt over den.

Seidelin – Og nu siger jeg til dig, at du er Peter, Klippen, og på denne klippe vil jeg bygge min Kirke, og Dødsrigets Porte skal ikke få magt med den.

BOGEN – Og jeg siger dig: Du er *klippen*, Peter, og på denne klippe vil jeg bygge min kirke; og alle Helvedes kræfter skal aldrig få magten over den.

DNA – Hør godt efter, hvad jeg siger, Peter. Dit navn betyder 'klippe', og du er den klippe, jeg vil bygge min kirke på. Den kan dødsriget ikke få magt over.

Punkt 1: Ordspil er som regel uoversættelige. Det græske ord for klippe eller klippegrund er "petra" og der er et klart ordspil med navnet Petros, som på dansk er blevet til Peter. Ifølge Johs 1,42 fik Simon tilnavnet Peter af Jesus allerede første gang de mødtes, men forklaringen på dette tilnavn kommer først nu. Da ordspil er næsten umulige at oversætte, vil det ofte være nødvendigt med en fodnote for at forklare meningen bag ordspillet. Der er som bekendt forskellige tolkninger af, hvad Jesus egentligt mente med at sammenligne Peter med en klippe. Disse tolkninger ligger det uden for oversætterens opgave at forsøge at gøre rede for.

Punkt 2: Hvad betyder "Dødsrigets porte" og hvorfor har BOGEN oversat det med Helvedes kræfter? Ordet "port" er her brugt som et "metonym", det vil sige et ord, der bruges i stedet for et beslægtet begreb. Når vi siger "kedlen koger", er kedlen et metonym for vandet i kedlen. Når der i Matt 3,5 står "Da drog Jerusalem og hele Judæa og hele Jordanegnen ud til ham", betyder det ikke, at byen Jerusalem fik ben at gå på og flyttede sig. Ordet bliver brugt i stedet for de mennesker, som boede i Jerusalem. Når der altså her tales om at nogle porte ikke skal få magt over kirken skal det ikke forstås i bogstavelig forstand, lige så lidt som en kedel kan koge eller en by kan gå.

I det gamle Israel havde alle større byer en stærk befæstningsmur. Ofte var der kun indgang ét sted i muren, men på det sted var der så bygget et portkompleks, som bestod af en kraftig indre port og en tilsvarende ydre port. Imellem de to porte var der en åben plads og der var flere portrum. Det var skik, at byens ledere og dommere samledes i portkomplekset til rådslagning eller afsigelse af domme. Derfor bliver ordet "port" i Bibelen ofte brugt som henvisning til det sted, hvor der foregår rådslagning. At "sidde i porten" var en hædersbetegnelse, for det betød, at vedkommende hørte til blandt byens ledere. (Jvf. 1 Mos 19,1; Ruth 4,1-11; 2 Sam 18,24; 19,8 m.fl.) Ordet "port" hentyder i Matt 16,18 til det sted, hvor der lægges planer. Strengt taget er dødsriget ikke det samme

som helvede. Dødsriget henviser til det sted, hvor de døde opholder sig, mens helvede henviser til et sted med en evig ild og straf for dem, som Gud har sendt derhen. Dog er forskellen ikke altid klart gennemført. I Mattæus 11,23 møder vi dødsriget som himmelens modsætning ("Og du, Kapernaum, skal du ophøjes til himlen? I dødsriget skal du styrtes ned.") Da vi normalt på dansk betragter helvede som himlens modsætning, vil jeg mene, at det er acceptabelt her at anvende det gammelkendte, danske ord "helvede" som en henvisning til det sted, hvor Djævelen regerer og udtænker sine planer. En anden, og måske bedre, mulighed er at oversætte meningen uden at bruge hverken "dødsriget" eller "helvede".

Hvordan kan vi nu oversætte verset så den oprindelige mening kommer klart frem?

BpH: Derfor siger jeg til dig: Du skal hedde Peter, og på den klippegrund vil jeg bygge min menighed. Djævelen vil aldrig kunne få magten over den.

Der er en fodnote til navnet Peter:

"På græsk er der et ordspil mellem navnet Petros og ordet for klippegrund, som er petra. Det var almindeligt at bygge en fæstning på toppen af en klippe, og en sådan fæstning var nærmest uindtagelig. Jesus tænker specielt på billedet med at bygge sit liv på klippegrund, dvs. at høre Guds stemme og handle derefter, jf. Matt. 7,15-27 og noten til 7,25."

Fodnote til Djævelen:

"Teksten siger ordret „dødsrigets porte”. Datidens byråd samledes i byporten til rådslagning og planlægning. Dødsriget hentyder her sikkert til Djævelen og hans dæmoner. På trods af alle Djævelens snigløb og onde anslag, vil han ikke kunne besejre den sande Guds menighed, som er bygget på Abrahams klippegrund, der betegner lydighed og tro."

(Revideret november 2016)